

Thorvaldsen og hans Fødeland

I *Dansk Ugeskrift* for 1845 skriver naturvidenskabsmanden Hans Christian Ørsted (1777-1851) en artikel: »Thorvaldsen og hans Fødeland«.¹ Den berømte billedhugger var død det foregående år (24.III.1844), og Ørsted havde en fornemmelse af, at det var »som om Danmark ikke havde nogen anden Deel i ham end Fødselen; sin Kunst skulde han skyldes Italien, sin første Opmuntring England.«

H. C. Ørsted er ved denne tid inde i en periode, hvor der har været trukket store veksler på den godt tresåriges kræfter. Gennem år havde der været universitetsarbejde med kemisk-fysisk forskning, og forelæsningsvirke for såvel den polytekniske Lærestanstalt som for Selskabet for Naturlærens Udbredelse. Det medførte forelæsninger næsten dagligt – undertiden også om søndagene. Dertil kom hans virke som aktiv sekretær i Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskab, hvor han skulle sikre vedtægtsændringer, forelægge sine tanker og sine forsøg ved Selskabets møder, når de andre medlemmer svigtede ved deres egne anmeldte forelæggelser. Der skulle holdes mindetaler over afdøde medlemmer, og Ørsted var på den tid indviklet i strid med professor Chr. Molbech om dennes skrift vedrørende Selskabets 100-års jubilæum.

Alligevel finder Ørsted tid og kræfter til at nedfælde sine tanker om »vi ikke have gjort alt for vor Thorvaldsen, og derfor ikke kunne regne ham udelukkende for vor Eiendom, men maae lade det øvrige Europa have sin Deel i hans Kunstnertilværelse ligesom i Nydelsen af hans Værker«.

Man kan her mindes festen for Thorvaldsen i München 15.VII.1841, hvor bl.a. filosofen Schelling udbragte »das Lebehoch und Lebelang« for ham og festen to dage senere, hvor de yngre kunstnere hylkede ham med en pantomime. »I denne brogede Vrimmel indtraadte en Stilhed, da Mercurius indhyllet i en tyk Pels, (fordi Münchens Klima var ham utaaleligt), indfandt sig og anmeldte som Prologus en dramatisk Forestilling. Gienstanden for denne Spøg var en endelig Afgiørelse af det meget omtvistede Spørgsmaal, hvilken By Thorvaldsen nærmest tilhørte. Som Advokat for Mainz fremtraadte Guttenberg, for Stuttgart Schiller, for München Maximilian, og denne sidste indfandt sig endog tilhest. For Danmark talte Christian den Fjerde; Amerika, Rom med Flere fremkom ligeledes med deres Fordringer. Jupiter sad paa Dommersædet, og Juno ved hans Side; men da ogsaa hun blandede sig i

1. H. C. Ørsted: Thorvaldsen og hans Fødeland. *Dansk Ugeskrift* 1845, 2den Række 7de Bind. *Samlede og efterladte Skrifter*, København. 1852, VII, 81-96.



Fig. 1. J. V. Gertner: *Portræt af H. C. Ørsted*. Tegnet 1844. Frederiksborgmuseet. Foto A. Brandt.

Striden og vilde gjøre Olympens Fordringer giældende, blev Jupiter vred og dømte, at Thorvaldsen tilhørte den hele Verden.«²

»Denne Følelse«, fortsætter Ørsted i sin artikel, »er indtil Overflødighed bleven fyldestgjort; det er Tid, at vi ogsaa sørge for, at der ikke skeer vort eget Land Uret, til Ære for *en* af dets Sønner.« Vi skal ikke tilegne os større del i denne herlige mand, men hævde hvad der er vores, »Thorvaldsen skal intet tabe ved dette Forsvar for hans Fædreland«. Thorvaldsens blide og åbne karakter skal fremstilles som et spejl, hvori danskhedens grundtræk træder verden for øje.

Det er en videreførelse af de »Betragtninger«, Ørsted i *Dansk Ugeskrift* for 1844 havde nedfældet »over den danske Charakter«.³ Han havde her karakteriseret »Beskedenhed, Besindighed, Godmodighed og Munterhed som danske Nationalegenskaber« – overensstemmende med landets naturkarakter. Men den danske karakter skyer det eensidige. »Mange have derfor meent, at vor Charakter ikke skulde være bestemt nok; men de forvexle Eensidighed med Charakter. Denne Vildfarelse er meget almindelig ...«

2. J. M. Thiele: *Thorvaldsens Biographie*. København, 1856, IV, 164.

3. H. C. Ørsted: *Betragtninger over den danske Charakter*. *Dansk Ugeskrift* 1844, 2den Række 4de Bind. *Samlede og efterladte Skrifter*, København 1852, VII, 61-77.

dog »lad kraftige Eensidigheder, naar de ere forenede med betydelige Evner, have den dem tilkommende Ros; men lad den kraftfulde Upartiskhed ikke savne sin Anerkendelse!«

Men »man tilstaar Danmark Thorvaldsens Fødsel og Opfostring, og dette vil man regne for omtrent Intet ... Barnet har sin Rod i Folkets Væsen ... og Thorvaldsen havde det fuldkomneste danske Præg. Hans fyrige, vidtomfattende Aand var omgivet af den milde, beskedne Ro, indenfor hvilken Saamange nødigt ville tilstaae, at Geniet kan have sit Sæde. Jeg henleder saameget hellere Opmærksomheden paa dette hans danske Præg, som den Indbildning synes mig meget udbredt, at Overmod, Heftighed, eensidig Kraftyttring skulde være Geniets rette Kjendemærker, saa at det danske Præg skulde røbe Mangel paa Geni, og saadanne Danske være de Høistbegavede, som mest fjernede sig fra deres Folks Eiendommelighed«.

Derefter fremhæver Ørsted Thorvaldsens selvbevidsthed betinget i hans karakters beskaffenhed. Lysten til ved unødigt kraftfølelse at vise sin personlighed er ikke almindelig hos danskerne, det henhører ikke til vort folks ejendommelighed. De hengiver »sig gjerne til en indre eftertænsom og omskuende Nyden af Tilværelsen; »hans Tanker løbe saa vide«, som Kæmpeviserne saa hyppigt udtrykke det ... Med den Danskes Utilbøielighed til at gjøre sig selv gældende hænger det ogsaa sammen, at han ikke har nogen Forkjærlighed for den Form af Ærefølelsen, som man udtrykker ved *le point d'honneur*, og som Tode skjemtstomt kaldte Æreprikken«.

Ørsted gennemgår derefter Thorvaldsens opdragelse som barn og ung, hvor moderens indvirkning på ham som præstedatter og Akademiets velvilje »dannende har opfostret ham ... Danmark har været for den unge Kunstner Alt, hvad et Fødeland kan være for sin Søn. Dette vedblev det ogsaa siden forstaaer sig, saaledes som Tingenes Natur tillod det«.

Breve fra hans moder og hans egne senere oplysninger til baronesse Stampe bekræfter det.

Men Ørsted må her standse ved en anden betragtning. »Thorvaldsen var ofte nær ved at lade sig overvælde af Mistillid til sig selv.« Om de depressioner, der periodisk kunne hæmme kunstneren, skriver Ørsted: »der er maaske ingen Feil, som stærkere end denne hænger sammen med den danske Charakter: han var ogsaa heri vor sande Landsmand«. Denne mistillid til egen kraft forekommer det Ørsted at hidrøre fra Thorvaldsens store tankers stræben. »Jo større hans Idee virkelig er, jo mere han føler det guddommeligt Uendelige deri, desto mere utilstrækkelig maa hans egen Kraft forekomme ham«. Ørsted er hermed inde på de tanker han selv fra ung af har gjort sig om natur- og fornuftslovene som eet. Kunsten er en religiøs udøvelse, fordi vi igennem dens værker aner en højere guddommelig verden. Videnskab, kunst og moral fører alle til Gud. Ved at søge

det sande, det skønne og det gode finder mennesket frem til sin skabers grundtræk: frihed, aktivitet og harmoni. Således som han endeligt uddyber i sin *Aanden i Naturen* (1851).⁴

Derefter kommer Ørsted ind på Romertidens indflydelse på Thorvaldsen. At han i Rom »steg til den store Høide, han opnaaede, kan ikke gjøre noget Skaar i vor Ret til ham.« At den virkning, denne stad havde på ham, skulle være større, end den han havde modtaget i fødelandet, modvirkedes af, at han »medbragte det vigtigste hjemmefra: de store Naturgaver og en allerede erhvervet betydelig Kunstnerdygtighed. Det vilde sikkert være en stor Vildfarelse, hvis man ombyttede den Paastand: han dannede sig i og ved Rom, med den: Rom dannede ham, hvilket man i øvrigt ogsaa kan sige med Sandhed, naar det rigtigt forstaaes; men Misforstaaelsen ligger nær; den maa forebygges. Thorvaldsen var en Mand, som lærte usammenligneligt mere gennem Øiet end gennem Øret .. Det var det gamle Grækenland og det gamle Rom, som gennem disse [oldtidens værker] ... vare hans tause Lærere ... Derfor gik han saalænge grublende omkring, tit i tilsyneladende Uvirksomhed, »mens hans Tanker løbe saa vide« ... Det jeg her har sagt, er kun rettet mod *dem*, som altfor udelukkende fremhæve det romerske Menneskeselskabs Indflydelse paa Kunstneren ... men efter at have stillet os det sande Forhold klart for Øie og anviist de omgivende Menneskers Indflydelse paa Thorvaldsen de sande Skranker, er det ogsaa Tid at tilstaae den sin Ret«. Vel er mange andre steder end København dannende og opmuntrende for en kunstner, men »vi ville holde os langt fra at kaste nogen Skygge paa vor egen gode Ret til Thorvaldsen ved at nægte nogetsomhelst fremmed Krav paa Deeltagelse i ham. Kun for Intet at forsømme, som kan bidrage Sit til at belyse det sande Forhold, bør det her bemærkes, at Danske ikke udgjorde nogen ringe Deel i Thorvaldsens romerske Omgivelse, og at deriblandt vare mange ædle Kunstnere og aandrige Videnskabsmænd«.

Om den engelske kunstsamler Thomas Hope's bestilling af Jasonfiguren i 1803 skriver Ørsted, at dette vendepunkt i Thorvaldsens liv kun er en falsk indbildning om tilfældets betydning. Ganske som med historien om Newton og det faldende æble var ogsaa Thorvaldsen forberedt ved de utallige tilfælde, verdensånden havde inspireret dem med inden. Det ville være synd mod den åndelige natur, hvis man indbildte sig, at Hope havde været nødvendig for Thorvaldsens kunstnerstorhed. Man må ikke forveksle årsag og virkning, et andet vendepunkt ville have været muligt. Vel var Thorvaldsen ved at forlade Rom i mismod og vel ville en lige så stor bestilling fra fødelandet ikke have haft samme opløftende indvirkning som englænderens, hvis tilbud var bestemt ved kunstnerens værd uden indblanding af fædrelandsk forkærlighed. Men Thorvaldsens indre udvikling havde nået et eget vendepunkt af kunstnerhøjde. Var han

4. H. C. Ørsted: *Aanden i Naturen*. *Ibid.* 1851, I, 1-36.



Fig. 2. C. A. Jensen: *Portræt af H. C. Ørsted*. 1842. Frederiksborgmuseet. Foto Pacht og Crone.

kommet hjem, ville denne have skaffet ham bestillinger. »Det er *dem*, der tillægger hiint ene Tilfælde en udelukkende Ret, som have at vise, at intet Andet var muligt. Imidlertid har alt *det*, som jeg her siger for at værne om Fødelandets lovlige Adkomst, Intet at gjøre med den Klage, Nogle føre over, at der gaves en Tid, hvor der herfra skete altfor ubetydelige Bestillinger hos ham. Hvis den er grundet, som jeg ikke tør nægte, saa lade den vendes udtrykkelig mod *dem*, den rammer, Afdøde eller levende; men den danske Tænkekemaade rammer den ikke ... Vil man gjøre Enkeltes Uret mod Thorvaldsen til en Bebreidelse mod det danske Folk, saa vil man sætte sig ind i den Nødvendighed at fordømme alle Nationer med Hensyn paa næsten enhver af deres store Mænd.«

Og den patriotiske Ørsted slutter sin seksten oktavsider lange filosofiprægede artikel med at erklære, at Danmark ikke forsømte sig«. »I Sammenligning med vort Folks Størrelse og Midler, tør man vel sige, at intet Folk har, i Forhold til sine Evner, givet et stærkere Beviis paa sin Kjærlighed og Beundring for en stor Mand .. Hvor talrige end de Minder ere, som Thorvaldsen har efterladt sig adspredt i de forskjellige Lande, lever det dog intetsteds saa fuldeligt og i sin hele Omfatning som her.«

I en tale om *Danskhed* (1836)⁵ havde Ørsted allerede berømmet Frederik VI »den Retselskende« som den, der havde fremmet den skønneste udvikling af danskheden. Kunne nogen af hans forgængere sættes lige med ham, så kunne dog ingen sættes over ham! Man må her erindre sig Ørsteds taknemmelighedsgæld til Frederik VI for rundelig kongelig støtte gennem mange år. Dertil kom i 1839 kongens gave til Thorvaldsen: den gamle vognremise ved slottet til museumsgrund.

Det synes, som om Ørsted på sine mange udenlandsrejser som dansk patriot har følt sig pikeret over andre landes ønsker om at annektere Thorvaldsen. Situationen gentager sig en fyrre år senere, da en anden patriotisk sindet dansker, historikeren A. D. Jørgensen skriver sin bog om den danske naturvidenskabsmand Niels Stensen (1884).⁶ Begge kæmper med næb og klør for at forsvare deres landsmænds tilhørighed til fødelandet.

Den ovennævnte Münchenhyldest til Thorvaldsen kan have været medvirkende til Ørsteds artikel. Han slutter imidlertid sine betragtninger med: »Kort, Thorvaldsen elskede Danmark som en Søn sin Moder, og elskedes atter af denne Moder som den herligste Søn og af hver enkelt Dansk som en beundret Broder. Forholdet imellem det danske Folk og Thorvaldsen synes mig ifølge alt dette som et af de skønneste Exempler paa et sandt og sundt organisk Forhold mellem et Folk og en af dets store Mænd.«

Og dette forhold er på den smukkeste måde blevet videreført af lederne af Thorvaldsens Museum senest af direktør fru Dyveke Helsted, der med sine mange fornemme publikationer og sine inspirerende udstillinger har givet Thorvaldsens liv, kunst og mange interesser et prægtigt relief.

5. H. C. Ørsted: *Danskhed*, en Tale, holden i Selskabet for den danske Litteraturs Fremme den 4de Februar 1836. *Dansk Folkeblad* 1836 1ste Aargang. *Ibid.* 1852, VII: 41-58.

G. A. D. Jørgensen: *Niels Stensen, et Mindeskraft*. København 1884.